

Uvod u Rust

Paralelne i distribuirane arhitekture i jezici
Zimski semestar, školska 2025./26.
Branislav Ristić

O predmetu

- Asistent:
  - Branislav Ristić
    - NTP-321
    - branislav.ristic@uns.ac.rs
    - Konsultacije:
      - Dogovor putem elektronske pošte.
- Sajt predmeta:
  - <https://www.acs.uns.ac.rs/sr/pidajj>
    - Obaveštenja
    - Prezentacije
  - <https://github.com/ristic-ac/pdaj/tree/main>
    - Repozitorijum za vežbe
  - Pratiti redovno

Pregled tehnologija

- Operativni sistem: **GNU/Linux (Ubuntu 22.04)**
- Editor koda: **VSCode (v1.105.1)**
- Kompajler: **rustc (v1.75.0)**
- Upravljač projektom i zavisnostima: **cargo (v1.75.0)**
- Ekstenzije: **rust analyzer (latest)**

Specifikacije hardvera

- Minimalno:
  - CPU: 2 jezgra
  - RAM: 8 GB
  - Disk: SSD
- Preporučeno:
  - 6–12 jezgara (+ SMT)
  - 16 GB dual-channel
  - NVMe SSD
- Lakši život ako se ima:
  - 8–16 jezgra (+ SMT)
  - 32 GB+ (DDR5)
  - brzi NVMe SSD (PCIe v4/v5)

Rust

- Programski jezik opšte namene
- Fokusira se na:
  - Performanse:
    - Ne poseduje standardni *garbage collector*.
      - *Ownership model*.
    - Ne poseduje *run-time environment*.
  - Pouzdanost:
    - Detekcija grešaka prilikom kompajliranja.
  - Produktivnost:
    - Ekosistem bogat alatima.

Primena Rust-a

- Operativni sistemi:
  - *Redox*
- Embedded sistemi:
  - *IoT* uređaji
- Web programiranje:
  - *Wasm*
- Blokčejn i kriptografija:
  - *Solana* pametni ugovori
- Video igre:
  - *ECS* sistemi
  - *Game engine*

Instalacija Rust-a (Linux)

- Neophodni alati:
  - `curl`
- Komanda za instalaciju (`rustup`):
  - `$ curl --proto '=https' --tlsv1.2 https://sh.rustup.rs -sSf | sh`
- U slučaju uspešne instalacije biće prikazana poruka:
  - `Rust is installed now. Great!`
- Za proveru verzije koristi komandu:
  - `$ rustc --version`
- Za kompajliranje koristiti komandu:
  - `$ rustc <naziv-izvorne-datoteke.rs>`

Cargo

- Alat za:
  - Upravljanje projektom.
  - Razrešavanje zavisnosti.
- Ukoliko je Rust instaliran putem rustup-a, cargo bi trebao da je već instaliran, provera putem:
  - `$ cargo --version`

Kreiranje Cargo projekta (paketa)

- Komanda za kreiranje projekta:
  - `$ cargo new [--lib | --bin (default)] <project_name>`
- Razlika između tipova projekata:
  - `lib`
    - Bibliotečki projekat.
    - Entrypoint tipično: `lib.rs`.
    - Ne poseduje main funkciju.
    - Rezultat kompajliranja `.so` ili `.rlib` datoteke.
  - `bin`
    - Izvršni projekat.
    - Entrypoint tipično: `main.rs`.
    - Posедуje main funkciju.
    - Rezultat kompajliranja binarne (izvršne) datoteke.

Kreiranje Cargo projekta (paketa)

- Nakon pokretanja komande:
  - `$ cargo new hello_cargo`
- Kreira se direktorijum sa sledećom strukturom:

```
hello_cargo/  
├── .gitignore  
├── Cargo.toml  
└── src/  
    └── main.rs
```

Hello World

```
// main.rs
fn main() {
    println!("Hello, world!");
}
```

Cargo.toml

- TOML - *Tom's Obvious, Minimal Language*.
- Konfiguracioni format:
  - Koristi ga i Cargo.

```
# FileName: Cargo.toml
[package]
name = "hello_cargo"      # Naziv projekta
version = "0.1.0"        # Verzija projekta
edition = "2021"         # Major release year

[dependencies]
tokio = { version = "1.32", features = ["full"] }
```

Kompajliranje projekta

- `$ cargo build [--release]`
- `Cargo.lock`
  - Fajl u okviru kog se vodi evidencija o tačnim verzijama zavisnosti u projektu.
  - **Ne menjati ručno!**

Pokretanje projekta

- `$ cargo run`
- Pokreće aplikaciju:
  - Provera da li postoje izmene u kodu:
    - Postoje - cargo build, potom pokretanje.
    - Ne postoje - pokretanje programa.

Provera projekta

- \$ cargo check
- Proverava da li se kod kompajlira, tako da:
  - Ne kreira izvršni fajl.

Ostale komande

- `$ cargo help [command]`

Crate

- Najmanja jedinica programskog prevođenja u Rust-u.
- Vrste crate-ova:
  - Binarni,
  - Bibliotečki.
- Moguće je preuzeti već gotove crate-ove sa crates.io.
- Primer:
  - `main.rs` u okviru `src/` (binarni),
  - `lib.rs` (bibliotečki).

Paket

- Paket predstavlja skup jednog ili više crate-ova:
  - Potencijalno više binarnih crate-ova [0,N],
  - Najviše jedan bibliotečki crate [0,1].
- Paket poseduje Cargo.toml koji opisuje kako se crate-ovi i njihove zavisnosti build-uju.
- Paket se sam po sebi ne kompajlira, vec služi kako bi se upravljalo sa više crate-ova od jednom.
- Primer:
  - U okviru paketa se nalaze crate-ovi:
    - `src/main.rs`
    - `src/lib.rs` (max 1)
    - Potencijalno dodatni *bin* crate-ovi u okviru `src/bin/`

Modul

- Moduli pružaju mogućnost hijerarhijske organizacije koda u okviru crate-a.
- Svaki crate ima **korenski** modul (`main.rs` ili `lib.rs`).
- Moguće je:
  - Ugnježdavati module.
  - Deliti module u različite fajlove.
- Primer: *project_example*

Upotreba *use* ključne reči

- *use crate*
  - Ukoliko se modul nalazi u okviru istog crate-a.
- Na primer:

```
src/  
├─ lib.rs           // Library crate root  
└─ utils/  
    ├─ mod.rs       // "utils" module file  
    └─ helper.rs    // Sub-module "helper"
```

```
use crate::utils::helper::some_function();
```

Upotreba *use* ključne reči

- *use project_name*, ukoliko se referencira:
  - Bibliotečki crate iz binarnog, u okviru istog paketa.
  - Bibliotečki crate iz eksternog integracionog testa (npr. datoteke u okviru *tests* direktorijuma).
  - Drugi crate (koji predstavlja zavisnost).
- Na primer:

```
my_project/  
├─ Cargo.toml  
└─ src/  
    ├─ main.rs      // Binary crate root  
    └─ lib.rs       // Library crate root
```

```
use my_project::some_function;
```

Profili izdanja

- Unapred definisani profili.
- Omogućavaju veću kontrolu nad opcijama kompajliranja:
- Glavni profili:
  - *dev*,
  - *release* .

```
# Filename: Cargo.toml
```

```
[profile.dev]  
opt-level = 0
```

```
[profile.release]  
opt-level = 3
```

Objavljivanje projekta na crates.io

- Crate-ovi koji se koriste u projektima se dobavljaju sa *crates.io*.
- Kako bi se objavio sopstveni crate neophodno je:
  - Napraviti (korisnu) dokumentaciju.
  - Kreirati API upotrebom *pub use*.
  - Podesiti nalog na crates.io.
  - Dodati metapodatke u crate.
  - Postaviti crate.

Kreiranje (korisne) dokumentacije

- Dokumentacija je namenjena da programerima objasni kako da koriste crate, a ne kako je on implementiran:
  - Dokumentacioni komentar - `///`
  - Podrška za markdown.
- Primer: *crate-sample*

Testovi u okviru dokumentacije

- U komentare je moguće dodati i primere koda:
  - `$ cargo test --doc` - pokretanje kreiranja dokumentacije.
    - Pokreće izvršavanje testova.
  - `$ cargo doc --open`
    - Generiše i otvara dokumentaciju.

Korišćenje *pub use*

- Uz pomoć `pub use` konstrukta moguće je napraviti dostupnim:
  - Konstrukte unutar biblioteke:
    - Bez otkrivanja kako je biblioteka organizovana.

Podešavanje naloga na crates.io

- Napraviti nalog na crates.io (login via GitHub).
- Potvrditi mail adresu.
- Napraviti access token.
- `$ cargo login <YOUR-KEY>`

Dodavanje metapodataka

- Neophodno je dodati ili izmeniti podatke u okviru Cargo.toml datoteke.
- Crate mora imati definisano:
  - Jedinstveno globalno ime.
  - Kratak opis.
  - Licenca.

Objavljivanje crate-a

- `$ cargo publish`
- Objavljivanje je **trajno!**
  - Verzija se ne može prepisati.
  - Kod se ne može obrisati.
- Moguće je objaviti proizvoljan broj crate-ova.

Ažuriranje crate-a

- Izmeniti verziju nakon promene koda.
- Objaviti po standardnom metodu.

Yank crate-a

- Crate-ove nije moguće obrisati:
  - Ali je moguće onemogućiti dalje korišćenje:
    - Zabrana dodavanja u zavisnosti.
    - Dosadašnji paketi su u mogućnosti da nastave korišćenje.
- `$ cargo yank --vers <verzija>`

Workspace

- Moguće je “ugnježdavati” pakete
- Uz pomoć cargo workspace-a

```
# Cargo.toml (workspace  
root)
```

```
[workspace]  
members = [  
    "lib_package",  
    "bin_package",  
]
```

```
my_workspace/  
├── Cargo.toml  
├── lib_package/  
│   ├── Cargo.toml  
│   └── src/  
│       └── lib.rs  
└── bin_package/  
    ├── Cargo.toml  
    └── src/  
        └── main.rs
```

Cargo kao package manager

- Moguće je instalirati pakete putem cargo-a
  - `$ cargo install <naziv-paketa>`
- Neophodno je u PATH dodati putanju
  - Do direktorijuma gde se nalaze bin datoteke
- Nakon toga pokretati paket kao i obično

Zadatak

- Pokrenuti terminal i proveriti instalaciju rustc-a i cargo-a.
- Napraviti novi projekat.
- Izmeniti podrazumevani binarni crate.
  - Predlog: Sumirati prvih 10^7 prirodnih brojeva korišćenjem iteriranja.
- Kompajlirati i pokrenuti program.
  - U debug režimu.
  - U release režimu.
- Izmeriti izvršavanja i uporediti vremena.
  - `$ time ./executable`

Predlog sadržaja main funkcije

```
fn main() {  
    let mut sum: u64 = 0;  
    for i in 1..=10_000_000 {  
        sum += i;  
    }  
    println!("Zbir: {}", sum);  
}
```

Izvori

- Rust Community. “The Rust Programming Language - the Rust Programming Language.” Rust-Lang.org, 2018, doc.rust-lang.org/book/.
- Rust Team. “Rust Programming Language.” Rust-Lang.org, 2018, www.rust-lang.org/.

Uvod u Rust

Paralelne i distribuirane arhitekture i jezici
Zimski semestar, školska 2025./26.
Branislav Ristić